

LEKTIO 7.3.2013

Pia Strandman

VAPAUTTA VAI VAIKUTTAVUUTTA?

Kuvataiteeseen perustuva palvelu hoitolaitosyhteisölle

Tutkimuksen konkreettisena tavoitteena oli saada kuvataidepalvelut sellaisille kohderyhmille, jotka eivät pääse vakiintuneiden taidepalvelujen äärelle. Lähinnä kyseessä ovat ihmiset, joille hoitolaitos on koti. Ensisijaisena kohderyhmänä olivat erilaisissa hoiva-, hoito- ja kuntoutuslaitoksissa pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti asuvat. Tulevaisuudessa pitkäaikaisen hoivan tarpeen erityisesti ikääntyvien osalta odotetaan kasvavan voimakkaasti. Suomessa, Euroopan nopeimmin ikääntyvässä maassa, yli 75-vuotiaasta väestöstä jo nyt noin 10 % asuu erilaisissa hoivalaitoksissa.

Väitöskirjani poleemisellakin nimellä ”Vapautta vai vaikuttavuutta” haluan kysyä, miten taide hoitolaitoskontekstissa määrittyy ja kuka sen määrittää? Vapaudella tarkoitan ihmisen vapautta valita oma taiteensa. Vapautta on myös oikeus osallistua taide-elämään ja nauttia taiteesta silloin kuin haluaa ja siellä missä haluaa. Vapautta on myös oikeus ymmärtää ja tulkita näkemänsä ja kokemansa itse. Vaikuttavuutta puolestaan tarkastellaan usein yhteiskunnallisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti tai, kuten tässä, usein hoidon tai kuntoutuksen yhteydessä. Vaikuttavuus perustuu ennalta asetettuihin tavoitteisiin ja mitattaviin tuloksiin.

Kulttuurin ja hyvinvoinnin yhteydestä puhutaan paljon – monella eri äänellä, monin eri tavoittein. Aluetta on perusteltuakin lähestyä eri näkökulmista, monialaisesti ja moniammatillisesti. On kuitenkin syytä kysyä, onko lääketieteen tutkimuksesta periytyvä vahva vaikuttavuustutkimuksen perinne mahdollisesti jättänyt paitsioon muita näkökulmia? Esimerkiksi taiteen kentältä tulevat ja taiteen lähtökohdista nousevat näkökulmat?

Lähestyn kysymystä taiteen kentän toimijana, ennen kaikkea välittäjän positiosta. Liikun kulttuuri- ja taidealan sekä sosiaali- ja terveystoimen rajapinnalla. Se on tällä hetkellä vielä vaikeasti hahmottuva kenttä. Yhteinen toiminta on Suomessa nuorta, ja rajapinnan uutuus ilmeneekin monin tavoin puheessa – tai ennemmin yhteisen puheen puutteena. Toimijoita on paljon, yhteistä toiminnan perustaa ei ole, sen sijaan sitäkin enemmän on erilaisia tavoitteita ja intressejä. On toki viimeisten parinkymmenen vuoden ajalta enenevässä määrin yhteisiä projekteja ja hankkeita, ja niiden myötä paljon yhteistä kokemusta ja tietoa. Sen sijaan erityisesti hoitoyhteisöille varta vasten suunniteltuja kuvataidepalveluja ei juuri ole. Tähän tarpeeseen pyrin vastaamaan.

Kehittämistyön kautta

Halusin selvittää minkälaisen taidekokonaisuuden hoitoyhteisö kokisi merkitykselliseksi ja minkälaisia ominaisuuksia taidepalvelulta edellytettäisiin? Lisäksi halusin tietää, minkälaista toimintaa taidepalvelu mahdollistaisi käyttäjilleen. Tutkimuksessa liikutaan taiteen, palvelujen markkinoinnin ja hoitotyön kentillä. Tutkimus on laadullinen ja tähtää soveltavaan tietoon. Kyseessä on toimintatutkimus, jossa keskeistä on triangulaatio. Tutkimusaineisto koostuu haastatteluista, havainnoinneista sekä lomakekyselystä ja se on analysoitu sisällönanalyysin avulla. Tutkimus nojaa John Deweyn pragmatistiseen taideteoriaan sekä käsitykseen taidekokemuksen merkittävydestä.

Toimintatutkimuksen kenttävaihe toteutettiin taidemuseon, kolmen taiteilijan sekä hoitolaitosyhteisöjen kanssa. Oleellinen osa väitöstutkimusta olivat taideteokset, tekijöinä taidemaalari Salla Laurinolli, kuvataiteilija Anne Tamminen ja kuvanveistäjä Anssi Taulu. Kyseessä oli Hämeenlinnan Taidemuseon tilaamat teokset tähän tarkoitukseen. Kukin taiteilijoista teki yhden teossarjan.

Kehittämistyön tavoitteena oli saada uutta tietoa taidealan sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteistyöhön, kuvataiteeseen perustuvan palvelun kehittämiseksi. Kehittämistyössä selvitettiin palvelun ominaisuuksia ja alueita, jotka palvelun käyttäjät ja yleisö kokivat merkityksellisiksi ja toimiviksi. Hanke toteutettiin prosessimaisesti. Se alkoi hankkimalla monikanavaisesti aineistoa, joka raaka-analysoituna oli taidemuseon ja taiteilijoiden käytettävissä. Taiteilija teki teossarjan, joka valmistuttuaan lähti eri oheisaineistoin varustettuna kokonaisuutena hoitolaitoksiin käyttöön ja arvioitavaksi. Palautetta käytettiin seuraavan kokonaisuuden suunnittelussa ja toteutuksessa. Tämä vaihe kesti yhteensä yli kolme vuotta.

Lähestyin tutkimusaihetta kolmen oletuksen kautta, jotka tulkintani mukaan vallitsevat kontekstissa yleisesti, ja siten ainakin jossain määrin määrittävät rajapinnalla toimijoiden toimintaa. Näitä on oletus siitä, että taidekokemus on merkittävä. Taiteelta hoito- ja kuntoutustyön kontekstissa odotetaan usein erilaisia positiivisia vaikutuksia. Lisäksi hoitolaitokseen soveltuvan taiteen ominaisuuksilta odotetaan tiettyjä ominaisuuksia. Ne ovat tiivistettävissä adjektiiveihin hyvä, kaunis, laadukas. Kolmanneksi hoitolaitosta pidetään erityisenä taiteen esittämisen- ja kokemisaikana. Nämä osoittautuivat osittain paikkansa pitäviksi tässä tutkimuksessa, mutta eivät yksiselitteisesti.

Palvelun tärkeitä kriteereitä olivat käyttäjäystävällisyys, monipuolisuus ja turvallisuus. Saavutettavuus määriteltiin lähinnä fyysiseksi, kulttuuriseksi, tiedolliseksi ja taloudelliseksi saavutettavuudeksi. Taideteosten tuli olla myös vuodepotilaiden saavutettavissa. Tästä esimerkkinä ovat Anne Tammisen valokuvat, jotka tulostettiin satiinille ja ommeltiin tyynymäisiksi, superlonlevyn sisältäviksi kevyiksi käsissäpidettäviksi. Taloudellisen saavutettavuuden varmentamiseksi taidekokonaisuuksien tavoitteeksi asetettiin tosinnettavuus. Sillä tarkoitettiin useamman version toteutusta. Teosten käsittely ja pakattavuus oli otettu huomioon suunnittelussa.

Taide kokemuksena ja työvälineenä

Taide hoitoyhteisössä tiivistyy kahteen näkökulmaan. Nämä ovat taiteen kokemuksellisuus sekä taide työvälineenä ja palveluna. Merkitykselliseksi koettua taidesuhdetta voi kuvata neljän teeman avulla:

1. taidekokemuksina ja -elämyksinä, tunteina, aistikokemuksina, jne.
2. taiteen tarjoamana ajallisena liikkumatilana
3. mahdollisuutena siirtyä ”toiseen” maailmaan
4. taiteen erilaiset, niin henkiset kuin fyysisetkin paikat

Taidekokemus on aina henkilökohtainen ja ainutkertainen; Deweyn mukaan jokainen taiteen vastaanottaja ”tekee” sen itse, omista lähtökohdistaan ja odotuksistaan. Taidetta arvostettiin, ja siltä odotettiin yleisesti esteettisyyttä ja positiiviseksi koettuja arvoja, mutta myös negatiiviset reaktiot hyväksyttiin. Taide nähtiin laajassa mielessä kauniina, esteettisesti arvokkaana. Taide näyttäytyi omaehtoisesta tekemisestä arjen yläpuolelle nousevaksi, syvällisiä kokemuksia tarjoavaksi asiaksi. Se oli tarjonnut väylän, joka oli vienyt muualle. Taiteella on erilaisia merkityksiä sekä hoitohenkilökunnalle että asukkaille, taide on sekä yksilöllinen että yhteisöllinen asia. Varsinkin henkilökunta korosti taiteen aktivoivaa vaikutusta ja toiminnallisuutta. Oleellista onkin toiminnan riittävän laaja ymmärtäminen. Esityskonteksti vaikuttaa taiteen presentaatioon, jossain määrin myös valintoihin, ennen kaikkea se määrittää taiteen formaaleja ominaisuuksia.

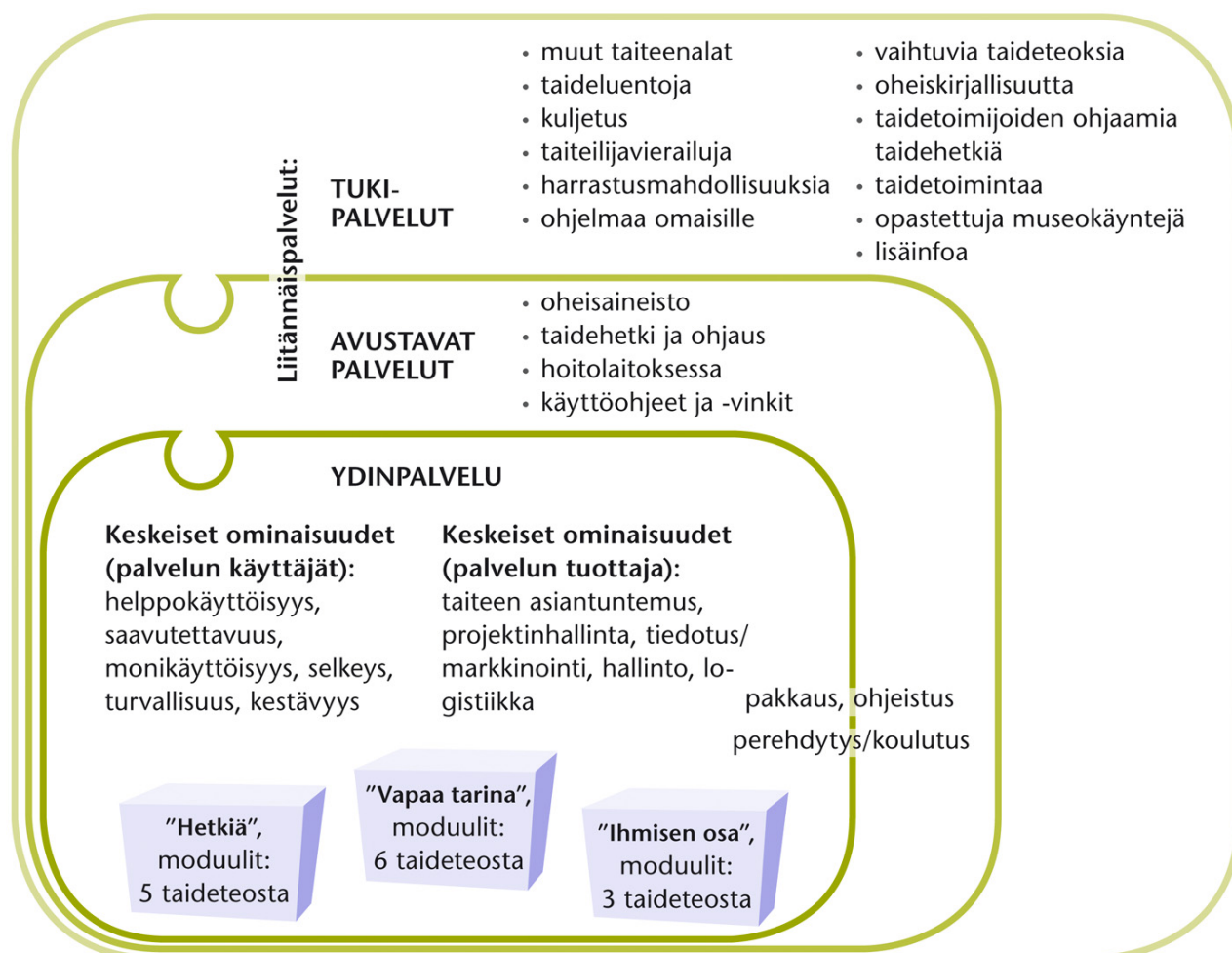
Taidekokonaisuudet olivat useimmiten läsnä ohjatuissa tilanteissa, vapaasti näyttelynomaisena esityksenä ne olivat harvemmin esillä. Taiteen tarkastelu hoitoyhteisössä edellyttää usein järjestettyä tilannetta. Silloin kun taide voi olla vapaasti esillä, tulee hoitolaitoksen erityisyys esiin sekä vakiintunutta taidenäyttelykäyntiä ja -käyttäytymistä muistuttavana että uudenlaisia taiteen tarkastelutapoja avaavana. Taidepalvelun käyttäjinä hoitolaitoksissa toimivat eri sosiaali-, terveys-, kasvatusta tai kulttuurialan ammattilaiset. Ammatilliset koulutustaustat näkyivät jossain määrin erilaisina lähestymistapoina ja toiminnan painopisteinä, mutta oleellisinta oli mielenkiinto, sitoutuminen ja asenne taiteeseen.

Taide tässä muodossaan oli hoitoyhteisöille uusi eikä kuvataidepalvelun tarve ollut alussa yleisesti tunnistettu. Arviointivaiheessa palvelulle löytyi seitsemän erilaista käyttötapaa. Taiteen sisällöllistä tai palvelun laatua käsittelevää palautetta oli aineistossa

niukemmin. Suurimmiksi käytön esteiksi todettiin aikaresurssien vähyys ja asenteellisten tekijöiden lisäksi taideosaamisen puute.

Taidepalvelun paketti

Palvelun tarkastelussa käytettiin palvelupaketin ja laajennetun palvelutarjooman mallia. Palvelupaketissa ydinpalvelun ydin on yksittäinen taideteos. Lähellä ydintä on mm. koulutus/perehdytys palvelun ja laajemmin taidelähtöisten toimintamuotojen käyttöön. Palvelun käytön mahdollistaviksi ja sitä rikastuttaviksi liitännäispalveluiksi mainittiin mm. taidepalvelun käyttöohjeista ja taiteilijavierailuista omaehtoisin harrastusmahdollisuuksiin, taidenäyttelyihin ja -luentoihin. Ne ovat omiaan haastamaan taidekentän toimijoita.

(Kuva edellisellä sivulla) *Kuvataidepalvelulle esitetyt odotukset tutkimuksen mukaan. Ydinpalvelu koostuu moduuleista, yksittäisistä taideteoksista. Avustavat palvelut ovat välttämättömiä ydinpalvelun kannalta, tukipalvelut antavat enemmän valinnan mahdollisuuksia. Laajennettuun palvelutarjoamaan sisällytetään palvelupaketin lisäksi palvelun saavutettavuus, vuorovaikutus palveluorganisaation kanssa sekä asiakkaan osallistuminen. (esim. Grönroos 2009.)*

Palvelupaketin malli auttoi hahmottamaan ja jäsentämään palvelun ominaisuuksia, mutta huomioiko se kuitenkin riittävästi asiakasta yksilöllisine tarpeineen, toiveineen ja tunteineen? Ne saattavat poiketa paljonkin palveluntuottajan ja -käyttäjän tavoitteista eivätkä ole ohjailtavissa. Palvelujen markkinoinnissa ja palvelumuotoilussa korostetaan asiakkaan aktiivista osallistumista suunnitteluun. Palveluntuottajan ei ole aina mahdollista kontrolloida kulttuuripalvelun toimitusta, vaan kuluttajalta edellytetään aktiivista toimintaa oman elämyksensä syntymisessä (Ahola 2007). Sama ”kontrolloimattomuus” leimaa osittain taidetoimijoidenkin työtä. ”Ydintuotteen ytimessä” oleva taiteilija ja hänen työnsä eivät noudata ennalta rakennettuja malleja. Yleisesti taiteilijan työn lähtökohdat ovat toiset. Esimerkiksi Pirnes (2002) kirjoittaa taiteen motivoituvan yksilöllisestä itseilmaisun halusta ja kyvystä. Hänen mukaansa institutioituneissakin oloissa taiteen ja kulttuurin kentän toiminnallisena motiivina voinee sanoa olevan taidetarakkaus.

Haastavan palvelusta tekee se, että asiakkaat eivät välttämättä tunnista taidepalvelun tarvetta eikä mahdollisuuksia. Asiakkaana oli hoitolaitos instituutiona, usein vahvasti ammattirooliinsa sidoksissa oleva henkilökunta, päiväkeskuksessa käyvä asiakas tai hoitolaitoksessa asuva omaisineen ja ystävineen. Taide palveluna on uusi, tottumusta kulttuuri- ja taidepalvelujen ostamiseen ei ole eikä vakiintuneita palveluntarjoajia juurikaan ole. Perinteisesti ymmärretty palvelun laatu odotusten ja kokemusten välisen eron perusteella ei todennu aineistossa, vaan taidepalvelun arvo määrittyi ensisijaisesti kokijan roolin ja aseman perusteella. Esimerkiksi hoitolaitoksessa asuvalle merkitystä saattaa olla taidepalvelun herättämillä tunteilla ja kokemuksilla. Hoitaja saattaa vastaavasti hylätä palvelun, jos se aiheuttaa tunnetasolla voimakkaita tai epätoivottuja reaktioita – riippumatta siitä, kuinka toiminnalliseksi palvelu muuten koettiin.

Keskustelu taiteesta vaikeasti hahmottuvan ja suhteellisen passiivisen asiakkaan kanssa edellyttää hyviä kommunikointi- ja dialogitaitoja. Palvelun asiakkuus hahmottui moninaisena ja siksi palvelutarjoajalta edellytetään erilaisia asioita. Tutkimus osoittaa taidepalvelun vakioimisen tärkeyden. Sen myötä palvelu on lisäksi monen muunkin kohderyhmän käytettävissä, samoin eri käyttötilanteissa ja -ympäristöissä. Taidemuseon

vakiopalveluihin kuuluvan palvelun ovat löytäneet mm. koulut, oppilaitokset, vapaa sivistystoimi, erilaiset kuntoutujaryhmät jne.

Tutkimuksessa palvelu toteutettiin hoitolaitosyhteisön, taidemuseon, taiteilijoiden ja tutkija-tuottajan yhteissuunnitteluprosessina. Hoitoyhteisöille suunnattujen palvelujen kehittäminen edellyttää monialaista ja -amatillista yhteistyötä – siinä määrin erilaisia amatillinen traditio ja toimintakulttuuri ovat toisaalta taiteen kentällä, toisaalta sosiaali- ja terveystoimen alalla. Yhteistyössä tarvittavien taitojen tunnistamisessa on haasteensa molemmilla sektoreilla. Tarvitaan rohkeutta ja ennakkoluulottomuutta murtaa ja muuttaa pitkiä amatillisia traditioita ja toimintakulttuuria. Taiteeseen liittyvä läheisesti kokeilevuus ja kokeilevuuteen epäonnistumisen mahdollisuus – hoitotyössä epäonnistuminen ei puolestaan ole sallittua. Ristiriitoja aiheuttavat myös amatilliset erot: taiteilijatyön vapaus ja elävyys sekä hoitoyhteisön vaikuttavuuden odotukset, hierarkkisuus ja byrokraattisuus.

Passiivisista toiminnan kohteista aktiivisiksi elämysten valitsijoiksi

Taide on vastaanottajalleen ehkä pitkänkin ajan aikana syntyneitä yksilöllisiä kulutustottumuksia ja tuotteita, vastauksena kulttuurisiin kulutustarpeisiin (esim. Pirnes 2002). Kulutusta pidetään yhtenä tapana ilmaista itseään. Siinä on havaittu selkeä muutos, sillä välttämättömän käyttö- ja vaihtoarvon sijaan kulutuksen symboliset, esteettiset ja kokemukselliset arvot ovat yhä merkittävämmässä osassa. Suuri osa kuluttajan valinnoista heijastaa samalla hänen identiteettiään tai liittyy toimintaan, jolla hän haluaa osoittaa arvovalintojaan, yksilöllisyyttään tai kuulumistaan johonkin ryhmään (Uusitalo 2009). Jopa yleisönä olemisen on todettu kietoutuvan yhä enemmän kuluttamiseen ja tavaramaailmaan (Liikkanen 2005b).

Näkemyksessä kulttuurista tuotteena tai kulutuksena ei tunnu istuvan käsitykseen taiteesta hoitolaitoksessa – vaikka siellä asuvalla on samat tarpeet ja tottumukset kuin muuallakin. Valinnanmahdollisuudet ovat kuitenkin usein olemattomat. Siksi esimerkiksi Aholan tutkimuksessaan osoittama tilanne, jossa kulttuuripalveluiden kokijat ovat markkinoilla keskellä merkitysten taistelua, ei ehkä kosketa tämän tutkimuksen kohderyhmää. Silti hänen johtopäätöksensä kulttuuripalvelun arvon määrittäjästä useiden tekijöiden yhteisvaikutuksena vaikuttaa relevantilta myös tässä kontekstissa. Kuluttajat ovat aktiivisia toimijoita kokemuksen merkitysten määrittäjinä.

Näyttelykävijöiden kokemusten perusteella näyttelykokemuksia kommunikoidaan neljän elämyksellisyyden osa-alueen kautta. Nämä liittyvät tunteisiin, edistyksen kokemiseen, kehollisuuteen ja henkilökohtaiseen osallisuuteen. Osa-alueita yhdistävä ja jäsentävä periaate kuluttajan näkökulmasta on hyvinvointi. (Ahola 2007.) Osa-alueet antavat osviittaa siitä, mitä kokonaisvaltaisen kokemuksen syntyminen hoitolaitoksessa edellyttää.

Myös puhe elämysyhteiskunnasta tai taiteesta ja taidevalinnoista oman itsen ja identiteetin rakennusaineina saattaa kuulostaa tässä yhteydessä kaukaiselta. Silti hoitolaitoksessa asuvat olisi syytä nähdä yksilöllisinä kuluttajina, joiden motiivit ja identiteetti asettavat kulttuuripalvelujen ominaisuuksille omat vaatimuksensa. Kulttuuri ja taide ovat monelle tärkeitä läpi elämän esimerkiksi sosiaalisena tapana, harrastuksena, vapaa-ajan sisältönä, opiskelukohteena; kulutuksena ja tottumuksena.

Tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota taidekohtaamisen erityisyyteen – ja tavanomaisuuteen. Hoidon, hoivan ja kuntoutuksen maailmassa vallitsevat vaikuttavuuden odotukset saattavat ohjastaa taidetoimijoidenkin työtä. Kontekstissa edellytetään herkkyyttä toimia asiakaslähtöisesti. Tarve taidekokonaisuuksien soveltamiseen eri tilanteisiin ja asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin nousi aineistosta usein esiin. Kuitenkin hoitolaitoksessakin taideteokset ovat hetkessä läsnä; niiden jokainen tarkastelukerta on yksilöllinen, ainutlaatuinen ja ainutkertainen, samoin teosten synnyttämät tunnelmat ja kokemukset. Yksiselitteistä ohjetta palvelun onnistumiseksi ei ole, ei myöskään määriteltävissä olevia taiteen ominaisuuksia, jotka takaisivat tietyn lopputuloksen. Hyvä taide saa pohtimaan ja innostamaan katsojaa aina uudelleen.

Kun tavoitetilä, taiteen läsnäolo arjen herkistäjänä, aktivoijana sekä vapaana vyöhykkeenä on toteutunut, ei taide jää erillisiksi, yksittäisiksi tapahtumiksi. Tärkein kysymys tällöin on, miten (asiat tehdään). Taiteen vapauseetos nousi aineistosta selkeästi esiin ja palautteessa asukkaiden kokemuksia voi kuvata vapauden eetosella. Taiteen kokija osallistuu aktiivisesti oman kokemuksensa rakentamiseen. Hän myös määrittää kokemuksensa merkityksen. Päädyn tutkimuksessani puhumaan taiteesta vastaanoton diskurssina. Se tarkoittaa ihmisen vapautta valita oma taiteensa myös hoitolaitoksessa. Taide siellä voi näet olla myös vallankäytön väline ja siellä asuvien taidepalvelujen tarjontaa voivat helposti määrittää muut kuin henkilökohtaiset kulttuuriset tarpeet, toiveet ja tottumukset.

Mitä sovelletaan?

Taiteesta hyvinvoinnin kontekstissa käytetään moninaisia nimityksiä. Useimmiten toiminta alueella nimetään taiteen soveltavaksi käytöksi tai soveltavaksi taiteeksi. Alue on tällä hetkellä hahmottomaton. Taidelähtöistä toimintaa voi tarkastella kahdella tavalla: onko taide jollekin toiminnalle väline vai onko taide läsnä sellaisenaan? Molemmilla on tarpeensa ja paikkansa. Ensimmäisessä tapauksessa oleellista on, mitä tavoitteet ovat ja kenen asettamia ne ovat, jälkimmäisessä voi esittää kysymyksen onko taide vastaanottajan vapaasti valittavissa. Laajasti tarkasteltuna on taiteesta hoidon ja hoivan yhteydessä kysyttävä mitä taiteeseen yhdistyy. Tässä tutkimuksessa kehitetyn palvelun kyseenalaistamaton ydin on taide(teos). Soveltamisen näen ensisijaisesti liitännäispalveluihin liittyvänä, käyttöä helpottavana asiana.

Soveltava taide on osa laajempaa, moniäänistä taidekeskustelua. Taiteen kentältä katsottuna asia liittyy epäilemättä taidemaailman uudenlaiseen avautumiseen erilaisten ympäristöjensä kanssa. Tämän sisältö, ilmenemismuodot, asema ja merkitys tulevat nähtäviksi tulevina vuosina. Taiteistumisen uudistermi antaa yhden selityksen ilmiölle (vrt. Naukkarinen 2005). Tässäkin voi kysyä, miten taiteistuminen vaikuttaa taiteeseen käsitteellis-kielellisellä, institutionaalisella ja taidekäytäntöjen tasolla? Kulttuuri- ja taidepoliittinen strategiatyö yrittää vangita ilmiötä hyvinvoinnin edistäjäksi, yhteisöjen kehittäjäksi tai taloudelliseksi, paikalliseksi ja alueelliseksi kehittäjäksi. Palvelumuotoilu, palvelujen markkinointi ja kuluttajatutkimus tarjoavat omia viitekehyksiään.

Olen tarkastellut taidetta taiteentutkimuksen näkökulmasta, hoiva- ja hoitotyön yhteydessä sekä palvelujen markkinoinnin, jossain määrin myös kehitysgerontologian näkökulmista. Tarkastelukulmat eivät sittenkään ole kovin erilaisia. Niin palvelutuotannossa, taiteen pragmatistisessa teoriassa kuin hoitofilosofiassakin painotetaan asiakaslähtöisyyttä ja korostetaan yhteissuunnittelua. Keskiössä on aktiivinen toimija, passiivisen kuluttajan/taiteen vastaanottajan tai toiminnan kohteen sijaan.

Haluaisin nähdä, että keskiössä olisi ennen kaikkea yksilö ja taiteen kohtaaminen. Tavoitteena olisi tilanne, jossa taide on läsnä hoitoyhteisön arkea maustamassa, rikastamassa ja herkistämässä. Taide olisi läpikäyvässä asenteena, sellaisina mitenkysymyksinä, merkityksellistämässä elämää, aristoteelisen hyvän elämän mukaisesti.

Palvelu toteutettiin yhteistyöhön perustuvana kehittämistyönä, jossa tavoitteena oli palvelun integroituminen prosessiin osallistuvien ydinprosesseihin. Siinä prosessissa taidepalvelu tulee ”täydentymään” ja muuntumaan käyttäjiensä ja kokijoihensa kanssa, näiden yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Tällä rajapinnalla ei pitäisi olla syytä eikä tarvetta puhua sen enempää vaikuttavuudesta kuin soveltamisestakaan, vaan taiteesta automaattisesti inhimilliseen elämään kuuluvana osa-alueena, oli viitekehys sitten holistinen ihmiskäsitys tai laaja-alainen, yhteissuunnittelua korostava asiakkuus. Myös hoitolaitoksessa asuvalla on oikeus päästä oman taidekokemuksensa äärelle, mm. YKn Ihmisoikeuksien julistuksen ja Suomen perustuslain takaamana. Tärkeää on, että hoitolaitoksessa asuva on mukana aktiivisesti valitsemassa ja suunnittelemassa kulttuuri- ja taidepalveluitaan, passiivisen toiminnan kohteen sijaan. Hoitolaitoksessa asuva ei ole erityisryhmä, erityistä ovat olosuhteet. Ne kontekstissa toimivien on otettava huomioon.

Lähteet

- Ahola, Eeva-Katri 2007. Producing experience in marketplace encounters: a study of consumption experiences in art exhibitions and trade fairs. Helsinki School of Economics A-299 – HSE Print.
- Grönroos, Christian 2009. Palvelujen johtaminen ja markkinointi. *Ekonomia*-sarja. Helsinki: WSOYpro.
- Liikkanen, Mirja 2005. Yleisönä – kodin ulkopuolella ja kotona. Teoksessa Mirja Liikkanen, Riitta Hanifi, Ulla Hannula (toim.) *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*, 65–100. Helsinki: Tilastokeskus.
- Pirnes, Esa 2002. Taidepolitiikka muuttuvassa kulttuuripolitiikassa. Teoksessa *Taiteen mahdollisuuksista enemmän. Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelmaehdotuksen oheisjulkaisu*, 18–31. Opetusministeriö.
- Uusitalo, Liisa 2009. Mitä kulttuuriosaaminen tarkoittaa, 19–43 ja Millaista brändiosaamista tulevaisuudessa tarvitaan, 265–278. Teoksessa Liisa Uusitalo & Maria Joutsenvirta (toim.). *Kulttuuriosaaminen tietotalouden taitolaji*, Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.